

design your future

(Inleiding tot het) Recht

Auteur: Annemie Borms

Studiegebied sociaal-agogisch werk

Regulier onderwijs : 1 BaSW, 1BaO, 1BaMV, 1BaTP

Afstandsonderwijs : 1 BaSW, 1BaO, 1BaMV, 1BaTP

Campus Kortrijk

VOORWOORD

“Sorry, maar ik wist niet dat dit niet mocht”, is een excuus waarmee men bot vangt bij de overheid. Die gaat er immers van uit dat “iedereen geacht wordt de wet te kennen”.

Een eigenaardig rechtsbeginsel is dat, want niemand is in staat om de tienduizenden wetten, decreten, besluiten en reglementen volledig onder de knie te krijgen.

Het opzet van deze cursus ligt – gelukkig voor jou en voor mij – dan ook niet op dit onbereikbare niveau. Deze cursus is opgevat als een eerste kennismaking met de belangrijkste takken en beginselen van het recht, die je bovendien ook moet aanzetten tot het vormen van een degelijke maatschappijvisie, een confrontatie met de eigen normen en waarden, en een kritisch-verantwoorde attitude ten aanzien van het politieke beleid.

Het werkveld van de welzijnswerker zal in deze cursus nooit ver weg zijn. De bijzondere jeugdbijstand, het algemeen welzijnswerk, de geestelijke gezondheidszorg, de zorg voor personen met een handicap, het jongerenwerk, de ouderenzorg, ... : het zijn stuk voor stuk werkerterreinen waarmee het recht zich, tot in de fundamenten, is gaan moeien. Deze cursus heeft daarom ook de bedoeling de student basiskennis en inzicht bij te brengen in de juridisch-institutionele inbedding van zijn (mogelijk) toekomstig werkveld. Op bepaalde juridische thema's zal later in de opleiding dieper worden ingegaan : jeugd(beschermings)recht, strafrecht, Die domeinen zullen in deze inleidende cursus dan ook niet ten gronde worden bestudeerd.

Het **studiemateriaal** voor dit opleidingsonderdeel bestaat uit deze **cursustekst** die hier voor je ligt. Recht is echter geen statische materie. Het verandert voortdurend en die veranderingen kunnen niet altijd tijdig in de cursustekst worden opgenomen. De belangrijkste nieuwigheden zullen uiteraard wel in het hoorcollege worden vermeld (neem dus **notities** !). Indien het gaat om omvangrijke wijzigingen – zal daarover ook tekst en uitleg worden gegeven via **toledo**, in de course die hieronder vermeld staat naast jouw studierichting :

Studierichtingen/jaren	Te consulteren toledo-course
Dagonderwijs BaMV (1 ^e jaar)	Recht [V5E800]
Dagonderwijs BaO (1 ^e jaar)	
Dagonderwijs BaSW (1 ^e jaar)	
Dagonderwijs BaTP (1 ^e jaar)	

Afstandsonderwijs BaMV (1 ^e jaar) Afstandsonderwijs BaO Afstandsonderwijs BaSW (1 ^e jaar) Afstandsonderwijs BaTP (1 ^e jaar)	Recht [V5D247]
---	----------------

Opgelet ! Sommige groepen zullen niet automatisch zijn ingeschreven op de correcte toledocourse ! Zij zullen zichzelf moeten inschrijven. Hoe je dat moet doen is vrij eenvoudig : log in in toledo. Ga naar “beheer” (rechts bovenaan op het scherm) en klik vervolgens op “inschrijven”. Typ vervolgens de code van de te consulteren toledo-course in (zie schema hierboven) en schrijf in.

Mag ik je verzoeken om – vooraleer je de cursus te lijf gaat - **eerst de studiewijzer “recht” te consulteren** ? In de studiewijzer zal je worden onder meer worden uitgelegd hoe je de cursus het best aanpakt, op welke hulp(middelen) je beroep kan doen om de leerstof beter verteerbaar te maken, hoe je zal worden geëvalueerd enz....

Je vindt dat document eveneens op toledo, in bovenvermelde course.

Veel succes !
Annemie Borms

DEEL 1. ALGEMENE INLEIDING TOT HET RECHT

INHOUDSTAFEL DEEL 1

1	Recht : begripsomschrijving.....	6
1.1	Gedragsregels	6
1.2	Afdwingbaar gesteld door de overheid.....	6
1.3	Een voorbeeld	7
2	Het doel van het recht.....	8
3	De bronnen van het recht.....	8
3.1	De wetgeving in ruime zin	8
3.2	De gewoonte	9
3.3	De algemene rechtsbeginselen.....	9
3.4	De rechtspraak	10
3.5	De rechtsleer	10
3.6	Private regelgeving	10
4	De indeling van het recht	11
4.1	De klassieke indeling in publiekrecht en privaatrecht	11
4.2	Indeling op basis van de normerende waarde van de rechtsregels...13	
5	Rechtsfeiten (met inbegrip van rechtshandelingen)	Fout!
	Bladwijzer niet gedefinieerd.	
6	Rechtsgevolgen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7	Verbintenissen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.1	Begrip	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.2	Soorten verbintenissen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.3	Bronnen van verbintenissen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8	De taal van het recht.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.1	Vakjargon	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.2	Lange zinnen met overspannen tangconstructies	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.3	Zware voorzetseluitdrukkingen ...	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.4	Verouderde woorden en constructies.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.5	Vreemde woorden (gallicismen, anglicismen, germanismen, Latijnse uitdrukkingen)	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.6	Doorverwijzingen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
8.7	Rechtsleer als eerstelijns hulpmiddel bij het lezen van juridische teksten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

- 9 **Belangrijke (juridische) termen uit deel 1**Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
- 10 **Test (jezelf)**..... Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
- 11 **Modelantwoorden bij de zelftest..** Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

LEERDOELEN:

Na het bestuderen van deel 1 moet je :

- het onderscheid kunnen aantonen tussen rechtsregels en andere regels (zoals indicatieve regels, spelregels, beleefdheidsregels, morele regels, ...)
- kunnen aantonen waarom het begrip 'sanctie' en 'straf' niet volledig samenvallen
- het doel van het recht kunnen weergeven
- de bronnen van het recht kunnen opsommen en omschrijven
- het belang van de rechtspraak kunnen omschrijven
- de verschillende indelingswijzen van het recht kennen
- de verschillende rechtstakken kunnen omschrijven en situeren in de klassieke indeling van het recht
- concrete juridische problemen kunnen onderbrengen onder de juiste rechtstak
- het onderscheid kennen tussen aanvullend recht, dwingend recht van openbare orde, en dwingend recht dat niet van openbare orde is (+ voorbeelden ervan kunnen aangeven)
- de volgende termen kunnen omschrijven : rechtsfeit, (bloot) feit, rechtshandeling, feitelijke handeling, rechtsgevolgen
- van concrete voorbeelden kunnen aangeven of het gaat om rechtsfeiten, of blote feiten
- kunnen aangeven of een bepaalde menselijke handeling een rechtshandeling is of niet
- rechtsgevolgen uit het burgerlijk recht kunnen indelen
- het begrip verbintenis kunnen uitleggen en kunnen situeren tegenover de begrippen vorderingsrecht (= schuldvordering), rechtsfeit, rechtshandeling, verwantschaps, schuldenaar, schuldeiser, schuld
- de soorten verbintenissen kunnen opsommen en illustreren met een voorbeeld

- de bronnen van verbintenissen kunnen opsommen en illustreren met een voorbeeld
- verouderde of vreemde termen die vaak voorkomen in juridische teksten (en die opgelijst zijn in punt 8) kunnen begrijpen
- de belangrijkste juridische begrippen waarrond dit deel is opgebouwd kennen en correct kunnen omschrijven. Je vindt deze begrippen opgelijst in punt 6 in dit deel.

STUDEERAANWIJZING:

- ✓ **Zijn juristen – dus ook lectoren recht – muggenzifters ? Wat in ieder geval niet kan ontkend worden is dat ze belang hechten aan nauwkeurige precieze omschrijvingen, en aan taalgebruik dat vooraf goed gewikt en gewogen is. Probeer bij het studeren van deze cursus óók de nodige nauwkeurigheid aan de dag te leggen. Dit geldt niet in het minst voor de definities die je in dit deel zal aantreffen. De woorden die in de definities worden gebruikt hebben hun eigen, specifieke betekenis. Wees je van die betekenis goed bewust !**

1 Recht : begripsomschrijving

“Recht” is een meerduidig begrip. Alleen al voor het zelfstandig naamwoord ‘recht’ worden in het Van Dale Groot Woordenboek maar liefst 11 verschillende betekenissen opgesomd. Ook in juridische handboeken lopen de definities van ‘recht’ vaak uiteen. Niettemin komen, bij nader onderzoek van die definities, vaak de volgende elementen terug :

- Recht is een geheel van gedragsregels...
- ...die afdwingbaar gesteld zijn door de overheid

1.1 Gedragsregels

Gedragsregels zijn voorschriften die worden opgelegd om ons gedrag in een bepaalde richting te sturen. In die zin beperken gedragsregels de persoonlijke vrijheid : zij drukken uit “wat anders kan, maar niet anders mag”. Hierin onderscheiden zij zich van indicatieve regels (bij voorbeeld de “wet van Archimedes”), die beschrijven “wat is”.

1.2 Afdwingbaar gesteld door de overheid

Alle rechtsregels zijn gedragsregels, maar niet alle gedragsregels zijn daarom rechtsregels ! Vele gedragsregels missen juridische afdwingbaarheid om als rechtsregels bestempeld te worden.

Het begrip “afdwingbaarheid” verwijst naar de aanwezigheid van technieken, sancties, waarmee de naleving van de gedragsregels wordt gewaarborgd. Afdwingbaarheid zorgt ervoor dat men die regels niet zomaar ongestoord naast zich neerlegt.

Nu is de afdwingbaarheid op zich nog niet voldoende opdat sprake is van recht! Anders gezegd : alle rechtsregels zijn afdwingbare gedragsregels, maar niet alle afdwingbare gedragsregels zijn daarom rechtsregels! Zo zijn de spelregels van het voetbal afdwingbaar – bij overtreding ervan kan men uitgesloten of geschorst worden – maar toch zijn ze geen recht. Ook de beleefdheidsregels zijn voorzien van een sanctie (de afkeuring), net als de louter morele regels (het geweten), maar hier is evenmin sprake van recht. Er is sprake van recht indien de naleving van de gedragsregels afgedwongen wordt door de overheid (het staatsapparaat).

Opmerkingen :

- Opgelet ! Dat rechtsregels afgedwongen worden door de overheid wil niet zeggen dat rechtsregels per se *uitgevaardigd (d.w.z. gemaakt, tot stand gebracht)* moeten worden door die overheid! Rechtsregels kunnen van andere instanties of van burgers (bijvoorbeeld in een overeenkomst) uitgaan, maar de afdwinging ervan gebeurt via het staatsapparaat.
- Het begrip *sanctie* valt niet volledig samen met het begrip *straf*. Soms bestaat de sanctionering in het recht uit het opleggen van een straf (bijvoorbeeld een gevangenisstraf of een boete), maar niet altijd! Strafsancties worden immers enkel opgelegd bij misdrijven. Misdrijven zijn schendingen van welbepaalde rechtsregels, namelijk strafrechtsregels. Welnu, het recht is meer dan alleen maar strafrecht (zie verder : indeling van het recht). Wie andere dan strafrechtelijke regels overtreedt, zal geen straf opgelegd krijgen, maar zal te maken krijgen met andere afdwingingsmiddelen, waarvan de schadevergoeding één van de meest gebruikte is.
- Sommige gedragsregels zijn zowel *morele regels als rechtsregels* (en dus dubbel afdwingbaar : via het geweten en via de overheid).

1.3 Een voorbeeld

Art. 1382 van het Burgerlijk Wetboek luidt :

‘Elke daad van de mens, waardoor aan een ander schade wordt veroorzaakt, verplicht degene door wiens schuld de schade is ontstaan, deze te vergoeden.’

Dit artikel bevat een *rechtsregel* :

- een gedragsregel : de regel zich te onthouden van het foutief veroorzaken van schade (foutief veroorzaken van schade wordt ook *onrechtmatige daad* genoemd)
- afdwingbaar via de overheid : de sanctie waarin wordt voorzien is de verplichting de aangerichte schade te vergoeden. De overheid (meer bepaald de rechtbank) komt tussen wanneer dit niet vrijwillig gebeurt.

2 Het doel van het recht

Rechtsregels hebben als doel orde en rechtszekerheid te brengen in de maatschappij.

- Orde : Zonder rechtsregels zou er chaos zijn. Mensen zouden zelf kiezen om rechts of links te rijden op de rijweg, met alle gevolgen van dien.
- Rechtszekerheid : Door rechtsregels weten mensen beter waar ze aan toe zijn, wat hen te wachten staat als ze zich op een bepaalde manier gedragen, en hebben ze minder het gevoel aan willekeur onderworpen te zijn.

Opgelet ! Orde en rechtszekerheid betekenen niet noodzakelijk rechtvaardigheid ! Rechtsregels worden niet steeds als rechtvaardig ervaren, maar dat is ook niet het wezenlijke doel van het recht !

3 De bronnen van het recht

In deze cursus wordt met “bronnen van het recht” bedoeld : de verschillende vormen waarin rechtsregels kunnen worden uitgedrukt. In het Belgisch recht onderscheidt men gewoonlijk de volgende rechtsbronnen :

- de wetgeving (in ruime zin)
- de gewoonte
- de algemene rechtsbeginselen
- de rechtspraak
- de rechtsleer
- sommige private regelgeving

3.1 De wetgeving in ruime zin

3.1.1 Omschrijving

In ons land is de belangrijkste rechtsbron de wetgeving. In de meest ruime zin gaat het om :

- Federale wetten : *wetgeving gestemd door het federale parlement*. Dergelijke wetgeving noemen we ook wetten in enge zin. Je herkent ze aan het feit dat ze ook in hun titel het woord “wet” dragen.

Een voorbeeld : Wet 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, B.S. 26 september 2002.

- **Decreten en ordonnanties** : *wetgeving gestemd door de deelstaatparlementen* in ons land.

Een voorbeeld : Decreet 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, B.S. 4 oktober 2004

- **Beslissingen van de uitvoerende macht** : Koninklijke Besluiten, Ministeriële Besluiten, gemeentelijke en provinciale besluiten,...

3.1.2 Waar vind je wetgeving ?

Wetgeving (met uitzondering van gemeentelijke en provinciale besluiten) wordt gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad, dat je online en gratis kan consulteren : www.staatsblad.be.

Maar...nadat een wet werd gepubliceerd in het staatsblad, is het goed mogelijk dat ze nadien nog wijzigingen ondergaat. Wie dus een bepaalde wet opzoekt in het Belgisch Staatsblad, is niet zeker of hij wel de meest recente versie (met inbegrip van wijzigingen) te pakken heeft. Daarom is het aangewezen om wetgeving op te zoeken via een andere databank, die geconsolideerde wetgeving bevat. Geconsolideerde wetgeving bestaat uit de basistekst (oorspronkelijke tekst) met daarin verwerkt alle latere wijzigingen. Een interessante databank met geconsolideerde wetgeving is www.juridat.be (klikken op Belgische Wetgeving).

Gemeentelijke en provinciale wetgeving wordt niet in het staatsblad gepubliceerd.

Provincies publiceren hun wetgeving in het Bestuursmemoriaal (dat online raadpleegbaar is door naar de website van de provincie in kwestie te surfen).

Gemeenten maken hun wetgeving nog steeds bekend via aanplakking (veelal aan het gemeentehuis) en via neerlegging op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg en van de politierechtbank. Daarnaast plaatsen vele gemeenten hun regelgeving ook online.

3.2 De gewoonte

Rechtsgewoonten zijn de gevestigde, ongeschreven gebruiken die door de gemeenschap als bindende rechtsregels worden beschouwd.

Een voorbeeld : Wanneer een ambtenaar van de burgerlijke stand het overlijden van een persoon moet vaststellen, is het 'de gewoonte' dat hij zich tevreden stelt met een attest van overlijden dat is opgesteld door een geneesheer.

3.3 De algemene rechtsbeginselen

Algemene rechtsbeginselen zijn ongeschreven gedragsregels die op een bepaald ogenblik essentieel worden geacht voor de samenleving.

Enkele voorbeelden : het verbod van eigenrichting (wie meent op iets recht te hebben, maar het niet op vreedzame manier verkrijgt, moet de omweg via de rechter maken), de bescherming van de zwakken, de eerbiediging van de menselijke persoon,....

3.4 De rechtspraak

De rechtspraak is het geheel van rechterlijke uitspraken, namelijk :

- de *vonnissen* van de rechtbanken
- de *arresten* van de hoven
- de *uitspraken* van de andere rechtscolleges

over de geschillen die hen worden voorgelegd.

De uitspraak van de rechter is alleen bindend voor de partijen die bij de rechtszaak betrokken zijn. Hierin ligt een belangrijk verschil met de wet in materiële zin, de gewoonte en de algemene rechtsbeginselen, die algemeen bindende voorschriften zijn !

Toch worden rechterlijke uitspraken, zeker indien zij uitgaan van hoven (de hogere rechtbanken), vaak nagevolgd door lagere rechtbanken, wanneer zij worden geconfronteerd met een gelijkaardig rechtsconflict (dit komt de rechtszekerheid uiteraard ten goede). De rechtspraak is dus weliswaar geen algemeen bindende bron, maar toch *een gezaghebbende bron*.

Bovendien zijn de rechterlijke uitspraken vaak een belangrijke aanvulling op de wet, telkens wanneer de wet onvolledig of onduidelijk is. De wetgeving is immers 'kaas met gaten' : zij regelt niet alles, zij vertoont vele leemten. Het behoort tot de opdracht van de rechter om die leemten op te vullen en op die manier nieuw recht te scheppen. De taak van de rechter is dus veel meer dan het mechanisch toepassen van een abstracte regel op een concreet geval (dat zou een machine ook kunnen, en de achterstand in het gerecht zou snel opgelost zijn.....).

☞ De structuur en de bevoegdheden van de verschillende rechtbanken en hoven zal worden behandeld in deel 3 van deze cursus.

3.5 De rechtsleer

De rechtsleer is het geheel van de publicaties waarin rechtsgeleerden hun opvattingen over het recht meedelen (handboeken, artikels in tijdschriften, noten bij rechterlijke uitspraken). Ook de rechtsleer is slechts een

gezaghebbende rechtsbron : zij is op zich niet algemeen bindend, maar kan wel een grote invloed uitoefenen op de wetgeving en de rechters.

3.6 Private regelgeving

Niet alleen overheden, maar ook private personen (jij en ik dus) kunnen rechtsregels tot stand brengen. Zo zijn overeenkomsten (voor zover ze aan de geldigheidsvoorwaarden voldoen) die tussen twee personen zijn aangegaan bindend voor die twee partijen. Wordt een overeenkomst niet nageleefd, dan kan de naleving ervan afgedwongen worden via de overheid (bv. de rechtbank). Geldige overeenkomsten zijn dus een bron van recht(sregels), althans voor de contracterende partijen. Of, zoals art. 1134 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt : “Alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, strekken degenen die ze hebben aangegaan, tot wet”.

4 De indeling van het recht

Men kan het recht op verschillende wijzen indelen :

4.1 De klassieke indeling in publiekrecht en privaatrecht

4.1.1 Het publiekrecht

Het publiekrecht regelt de organisatie en de werking van de overheid (Federale Staat, gemeenschappen, gewesten, provincies, gemeenten, openbare diensten,...) en de relatie van de overheid met de burgers.

Tot het publiekrecht behoren de volgende *rechtstakken* :

- Het **grondwettelijk recht** : dit recht bevat de fundamentele regels van het publiekrecht. Meer bepaald gaat het om :
 - de belangrijkste regels over de inrichting en de werking van de verschillende staatsmachten (wetgevende, uitvoerende, rechterlijke macht, zowel op federaal als op deelstaatniveau)
 - de fundamentele rechten en vrijheden van de burgers (= de mensenrechten)

(☞ Het grondwettelijk recht, ook staatsrecht genoemd, zal aan bod komen in deel 2 van deze cursus)

- Het **bestuursrecht of administratief recht** : dit recht regelt de werking en de structuur van de organen van de uitvoerende macht (die men ook ‘administratie’ of ‘bestuur’ noemt), voor zover dit niet geregeld is door het staatsrecht. Het administratief recht maakt je wegwijs in de verschillende administratieve diensten en hun werking (vb. de dienst stedenbouw, dienst leefmilieu, enz. van een gemeente), alsook in het statuut van de ambtenaren die er werken.

- Het **strafrecht** : dit recht bestaat uit de regels met betrekking tot het opleggen van strafsancities. (☞ Strafrecht zal in een ander opleidingsonderdeel worden behandeld).
- Het **fiscaal recht** omvat het geheel van regels met betrekking tot het heffen en innen van de belastingen (inkomstenbelastingen, BTW, successierechten, zegelrechten, registratie-, hypotheek- en griffierechten enz....)
- Het **gerechtelijk recht** of **procesrecht** bevat de regels met betrekking tot :
 - de organisatie, de bevoegdheid en de werking van de rechtscollleges (rechtbanken, hoven,...)
 - de manier waarop men moet procederen
 - de rechtsmiddelen die tegen een rechterlijke uitspraak kunnen worden aangewend (beroep, verzet,...)
 - de uitvoering van rechterlijke uitspraken

Het gerechtelijk recht wordt gewoonlijk verder ingedeeld in :

- gerechtelijk privaatrecht (een verwarrende term, aangezien het om publiekrecht gaat !) : dit is gerechtelijk recht van toepassing op geschillen (= conflicten) van privaatrechtelijke aard
- strafprocesrecht of strafvorderingsrecht : gerechtelijk recht dat voorschrijft hoe misdrijven worden vervolgd en bestraft : hoe worden verdachten opgespoord, verhoord, voor de rechter gebracht, hoe verloopt de procedure voor die rechter ?

☞ In deel 3 zal summier worden ingegaan op enkele beginselen uit het gerechtelijk recht.

4.1.2 Het privaatrecht

Het privaatrecht regelt de verhoudingen tussen burgers onderling. Tot het privaatrecht behoren de volgende *rechtstakken* :

- Het **handelsrecht** : het privaatrecht dat (enkel) van toepassing is op handelaars en op daden van koophandel.
- Het **burgerlijk recht** : regelt de verhoudingen tussen burgers in het algemeen. Dit wil zeggen dat deze regels gelden voor alle burgers, zonder onderscheid van stand of beroep.

Het burgerlijk recht regelt onder meer :

- wie rechten en plichten kan hebben ten opzichte van anderen, vanaf wanneer en tot wanneer, en of hij deze rechten en plichten zelf en zelfstandig kan uitoefenen. Deze regels zijn gebundeld in een subtak van het burgerlijk recht, die men vaak **personenrecht** noemt. (☞ zie deel 4 van deze cursus)
- de verhoudingen tussen echtgenoten, tussen ouders en kinderen, tussen personen die uit de echt scheiden of uit de echt gescheiden zijn, en in mindere mate tussen ongehuwd samenwonenden. De regels met betrekking tot deze

- verhoudingen vormen samen het **familierecht (of gezinsrecht)**. (☞ zie deel 5 van deze cursus)
- de verhouding tussen gehuwden, op het vlak van vermogen, in het **huwelijksvermogensrecht**. (☞ zie eveneens deel 5 van deze cursus)
 - verhoudingen die ontstaan op basis van een overeenkomst (huurder-verhuurder, koper-verkoper,...) in het **overeenkomstenrecht**. (☞ zie deel 6 van deze cursus)
 - verhoudingen die ontstaan op basis van een **onrechtmatige daad** (art. 1382 e.v. van het Burgerlijk Wetboek). (☞ zie deel 7 van deze cursus)
 - rechten die burgers kunnen laten gelden t.o.v. allerhande soorten goederen in het **zakenrecht**. (☞ zie deel 8 van deze cursus)
 - de erfrechtelijke verhouding tussen erflater en erfgenamen in het **erfrecht**. (☞ zie deel 9 van deze cursus)

De belangrijkste bron van burgerlijk recht is het Burgerlijk Wetboek (B.W.), opgesteld in Frankrijk na de Franse revolutie, in 1804, en toen bekend als de 'Code Napoléon'. Aan de oorspronkelijke tekst werden uiteraard wel al heel wat wijzigingen aangebracht, maar vele basisprincipes zijn behouden en vinden op hun beurt hun oorsprong in het Romeins Recht.

Daarnaast is er ook burgerlijk recht terug te vinden in afzonderlijke wetteksten (voorbeelden : Wetboek van 28 juni 1984 van de Belgische nationaliteit, Wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke, Wet van 15 mei 1987 betreffende de namen en voornamen, Decreten van 4 april 1990 inzake de bijzondere jeugdbijstand, enz....)

4.1.3 Gemengde rechtstakken

De tweedeling tussen publiek- en privaatrecht is niet volmaakt. Sommige rechtstakken zijn een mengsel van publiekrecht en privaatrecht. Daarom noemt men ze **gemengde rechtstakken**. Daartoe behoren :

- Het **arbeidsrecht** : regelt de (arbeids)verhoudingen tussen werkgevers en werknemers
- Het **sociale zekerheidsrecht** : regelt de verschillende sociale voorzieningen (overheidstegemoetkomingen), bijvoorbeeld voor werkloosheid, ziekte, invaliditeit, moederschap, ouderdom, arbeidsongevallen, beroepsziekten, kinderlast,...

4.2 Indeling op basis van de normerende waarde van de rechtsregels

Het klinkt misschien vreemd, maar niet alle rechtsregels moeten altijd worden nageleefd !

4.2.1 *Aanvullend recht*

Sommige rechtsregels mag men naast zich neerleggen, maar dan alleen maar indien men (op voorhand) een andere, afwijkende regeling heeft afgesproken. Indien men geen afwijkende regeling heeft getroffen, dan moeten ze wél worden nageleefd. Deze rechtsregels zijn aanvullend recht.

Een voorbeeld : In art. 1389 tot 1450 van het Burgerlijk Wetboek wordt *het wettelijk huwelijksvermogensstelsel* behandeld. Volgens het wettelijk huwelijksvermogensstelsel worden de goederen van gehuwden verdeeld in :

- een eigen vermogen van de man (bevat onder meer de goederen van voor het huwelijk)
- een eigen vermogen van de vrouw (idem)
- een gemeenschappelijk vermogen van beide echtgenoten (bevat onder meer alle inkomsten uit beroepsactiviteiten en de goederen gekocht tijdens het huwelijk).

Gehuwden zijn echter niet verplicht om dit stelsel te volgen, maar dan moeten zij wel uitdrukkelijk een ander stelsel overeenkomen! Het recht met betrekking tot het wettelijk huwelijksvermogensstelsel is dus aanvullend recht.

4.2.2 *Dwingend recht*

Van vele regels mag men nooit afwijken. Zij moeten steeds worden nageleefd. Deze regels zijn van dwingend recht.

Er bestaan twee soorten dwingend recht :

a. het dwingend recht van openbare orde : dit recht beschermt de meest belangrijke en fundamentele maatschappelijke waarden en belangen. Omdat die waarden zo belangrijk worden geacht, duldt men niet dat men ervan afwijkt. Iedere *afwijking* van dit recht wordt met *absolute nietigheid* gesanctioneerd. (⇨ Over het begrip absolute nietigheid, zie deel 6 van deze cursus, onder punt 2.5)

Voorbeelden van dwingend recht van openbare orde :

-Men neemt aan dat het volledige *publiekrecht* van openbare orde is (♣).

-Een beperkt aantal regels uit het privaatrecht zijn eveneens dwingend recht van openbare orde :

Zo bijvoorbeeld enkele beginselen uit het huwelijksrecht : de monogamie, de volwaardige toestemming van beide echtgenoten als voorwaarden voor een geldig huwelijk....Hierachter gaan immers maatschappelijke waarden schuil die in onze huidige samenleving – hier en nu – fundamenteel worden geacht. Vele van deze maatschappelijke waarden zijn echter aan evolutie onderhevig. Het is dus best mogelijk dat een aantal waarden niet eeuwig onaantastbaar zullen blijven.....

b. Het dwingend recht dat niet van openbare orde is : ook van dit recht mag nooit worden afgeweken, maar het staat niettemin 'een trapje lager' dan het dwingend recht van openbare orde. Dit uit zich in het feit dat een *afwijking* slechts met *relatieve nietigheid* wordt gesanctioneerd. Dit betekent dat alleen de persoon die door de rechtsregel beschermd wordt, zich op de nietigheid kan beroepen.
ele overeenkomsten.